

ACC. N:R M. 13760: 1-14.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Eric B. Karlsson, Tving*
Härad: *Medelstads* Berättare: " " " "
Socken: *Tving* Berättarens yrke: *landbrukare*
Uppteckningsår: *1955* Född år *1880* i *Tving*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jakt och djurfångst. s. 1-14.

LUF 101.

ACC. N:R M. 13760:1.

Frågelista L.U.F. 101

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jaktens utövning på mångahanda sätt. Då jag som barn hörde ta-
las om jägare var det i min hemtrakt endast ett fåtal som kunde betit-
las
jägare, de var ett folk för sig, vill nu först uppräknade några namn:

Luf 101
1.

Sven Johan Thunström född 1860, Jonas Johannisson född 1831.
Nils Olsson född 1820. dessa tre behäskade hela södra socknen, så kom
det en hel del både gamla och unga till, men de fick intet, om de här
uppräknade ville så. de kunde så omgärda ett viltbråd att ingen an-
nan ägde makt att taga det. Folktron hade mycket starka bevis att an-
föra då jakt kom på tal, just om dessa tre jägare, många hade sett
vilt och försökt taga det, men omöjligt såvida någon av dessa tre sett
viltet förut. De kunde ställa det vilda- var ett allmänt talesätt här
i orten, de kunde t.o.m. göra det vilda osynligt för andra trodde folk,
Dessa jägare ovan nämnts tog så mycket de själva och hushållet be-
behövde och så kunde även det få beställas vilt utav dem, alla tider
under året, de visste vad de hade olika slags vilt, det viltslag som
var mest begärligt var hare och fågel, särskilt orr och tjädertupp
fjädershanar var benämningen bland jagare.

ACC. N:R M. 13760:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ar 1862 uppträdde vargar i södra Blekinge och då i floch, i
Bräkne Hoby, där min mor var född, omringade 8 vargar ett föl, som
var ute pill vattning, de rev ihjäl det innan någon hann göra något
för att skrämma dem. I Bröstorps Tving å den gård jag är född tog 6
st. vargar en modersugga som låg under logen, mitt å dagen samtidigt
var 2 man sysselsatta med tröskning å logen, det var år 1860 i febru-
ari månad. Att någon enskild jägare jagat varg har jag ej hört talas
om i denna orten, varggropar fanns å nästan varje gård så sent som
1878, men någon varg hade ej fångats de senare 15 åren, vargens in-
vandring till sydliga breddgrader berodde dels på kylan och dels på
att gevärsskyttar var fåtaliga.

Att skalljakt bedrivets mot vargnät är omtalat, men det ligger
så långt tillbakes i tiden här i Blekinges kustbygd att jag ej kan
referera något dyligt, den sista jaktmetoden var att lura varg till
grop med en levande griskulting som lockbete, den grop som fanns kvar
å min faders gård ¹⁸⁷⁷ var placerad å en sandås 6 alnar i fyrkant 5 aln.
djup, lodräta sidor, i gropens mitt var en stadig påle för lockbetets
öbering det hela var övertäckt med smala grenar och halm.

2.

2.

ACC. N:R M. 13760:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

varggropen var klädd invändigt med nedslagna släta pålar tät sida vid sida, platsen var inhägnad och låg så till att den syntes ifrån gården, denna varggrop fylldes och utjämnades år 1877, någon varg har ej förekommit sedan 1870 talet här i bygden.

Rävjakten har vad jag vet bedrivets mest med sax och därefter med drivande hund, de gamla varggroparna fick den sista tiden även tjänstgöra som rävgropar, då var det en höna eller anka som var lockbetet men saxen var mest använd, intill det blev förbud att använda den.

Ett stycke från gården ströddes ut kornagnar över marken varje höst innan frosten kom, då frös ej marken, på denna agnbädd kastades avskräde ut hela hösten, då rävs^{håret}skinn^{et} var fullt utväxt i halva december lades saxen ut, saxen insmordes med fett och vax ihopkokat handterades med vantar på händerna, gilrades och lades på marken där den skulle vara, grästorven skars upp precis efter saxens form så 4 cm. djupt, kornagnar, / kornagnar tog ej emot väta / lades över det hela med endast lockbetet synligt och det var en bit av en skata, ty skatan tages ej av hundar, så hade men en eneryska till hands och gick baklänges därifrån sopande väl igen de spår man gjort.

3.

3.

ACC. N:R M. 13760:4

Saxen skulle ligga på en liten upphöjnin i marken så att ej yt-
vatten kunde komma dit. Saxen skulle tillses varje morron, men man
fick ej gå närmare än 50-60 m. om ej räv fanns i saxen. Det skadade
ej att området kring saxen var bestrött med kogödsel för att förta
lukten av järn, ty räven var mycket misstänksam.

Rävsaxen var mycket kraftig och i regel slog den om halsen var-
för räven kvävdes till döds ganska fort. det hände att den slog om
ett ben, om det snöat över betet och räven försökte krafsa bort snön,
då levde den plågsamt nog tills fångstmannen kom. Jag minnas ett fall,
jag var 10 år, saxen hade slagit om rävens venster framben, benet brast
vid knäleden, skinnet som höll kvar räven var avbitet över saxens grepp
den räven jagades med hund flera månader innan den blev skjuten.

Vid gryt användes brädtrummor med giller, varvid en lucka föll
ner för ingångshålet då räven gick in i trumman. Denna trumma var 3
fot lång 4 kantig 7x7 av entuns bräder, i ingångshålet var falllucka
i andra ändan var galler, gillerpennen sat mitt å trumman.

Rök användes och bestod av tygstycke doppade i tjära vilka på-
tändes^s och petades ner i grytet.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

4.

ACC. N:R M. 13760:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Förgiftade beten användes också, fångstmän kunde från Danmark få inköpa ett mycket starkt gift näml. Stryknin, för 5 svenska kronor sändes från Köpenhamn gift nog starkt att döda 20 rävar, men detta giftinköp blev förhindrat på 1890 talet och de som sände in sina 5 kronor fick sig tillsänt ett litet brev Bikarbonat, det var många som blev lurade på denna sffär med Köpenhamn.

De som kommit över riktigt gift tidigare använde det på följande sätt: en sparv skulle dödas, dess bröst öppnas, däri inlägga en ärtas storlek stryknin medan fågeln var varm, fågeln placerades sedan en fot ifrån marken i en tät enbuske.

Jakt med drivande hund kunde endast förekomma då fångstmannen ägde skjutvapen och en därför lämplig hund.

Skjutvapen förfärdigas av smederna å landsbygden, men alla kunde ej göra en bra bössa omtalade Sven Johan Tunström, den första bössa eller som han sade / skjutjärn / kostade 4 riks-daler-banko och det var mycket stora pengar för honom.

Rävsaxar gjordes av någon smed i Blekinge skogsbygd, priset känner jag ej till.

5.

5.

ACC. N:R M. 13760:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Loddjursjakt har jag ej hört talas om, men det talas om att loddjur rivet får och svin i Blekinges skogsbygd i början på 1800 talet. Älg har alla tider förekommit i Blekinge mer och mindre, vad jag vet om jakt på älg är: då goda skjutvapen kom i bruk bland allmogejägare låg de i försåt på älgväxlar och lyckades fälla en och annan, älgen räknades som högvilt och var förbehållem staten, ~~och~~ blev det smygjakt och tjuvskytte på älg i gamla tider.

6.

Några fällor eller gropar har jag ej hört talas om här i kustbandet. De senare 60 åren har älgen förekommit ganska talrikt i Blekinge och jagas mest med hund dels i koppel, men i flesta fall med lös drivande hund, jägarna vet vad älgpass finnes och placerar sig lämpligt i förhåll för kommande drev, vid älgjakt är flera jägare i sällskap om det fällda, vilket sedan delas broderligt.

Råddjursstammen har ökat alltjämt här i Blekinge, rådjuret har och göres alltjämt jagats med drinande hund, jag har hört berättas att olika fällor användes i äldre tider och även saxar, men har ej träffat någon som kunde ge en trovärdig beskrivning å sådant, det var först då skjutvapen blev brukliga, som jakten blev effektiv.

6.

ACC. N:R M. 13760:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Dovhjort och Kronhjort har varit synliga någon gån här i orten men mycket få gånger varför någon jakt å dessa djur ej kan förekomma. Utter förekommer och skjutes under vakt på ljusa nätter något större antal har jägarna ej kommit över.

Säl förekommer ej.

Grävling förekommer rikligt och jagas dels: med s.k. kistor vid grytet, men mest med drivande hund, kistorna var hemmagjorda av bräder med gillerlucka för ingångshålet, då grävlingen är ett nattdjur sattes fällan ut på kvällen, var grävlingen i kistan eller fällan på morronen bars det hela till hemmet och där avlivades djuret på ett icke smärtfritt sätt.

Numera går jägaren ut på kvällen med hund och gevär de grävlingar som är ute i terängen driver hunden till grytet och där kan jägaren med hundens hjälp ficklampa och pistol göra prosessen kort.

Den tyska haren har inplanterats åren 1918-1920, ditintills fanns endast svensk hare, i min barndom jagades hare med nästan vad hund som helst, en hundägare gick ut i skogen med sin unghund

7.

7.

ACC. NR M.

13760:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

på sommaren där blev alltid någon harunge uppskränd, hunden tog den och fick äta upp den och kanske många, sen var den hunden mögen för ett envist drev på hare, en vuxen hare kunde hunden ej ta men då var skytten i förhåll och tog den med skottet, det var likadant sommar som vinter, hund användes alltid av den som had gevär.

Den som ej ägde gevär och ändå ville ha hare satte ut snaror i små hål i en gårdesgård, gårdesgården fick tillses så den var tät ett stort avstånd från snaran, där snaran sattes gjordes lämpligt stort hål för en hare att krypa igenom, snaran bestod av en mycket fin mässingstråd, för att undvika att annat djur tog haren fästades snaran i toppen på ett ungt träd som böjdes ned, då haren kom i snaran rätade trädet upp sig och haren blev hängande i dess topp.

Här i min hembygd blev detta sättet att fånga djur avskaffat genom kronolänsmans ingripande 1915 thy vite ådömdes dem som utsatte snaror. Något annat sätt att fånga hare känner jag ej till.

Igelkott har ej jagats här i orten. Iller fanns ej varken vild eller tam förän 1915, de införskaffades för att jaga vildkanin

med

8.

ACC. N:R M. 13760:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9.

Vildkaninen började från väster intränga i våra jaktmarker i början på 1900 talet närmare bestämt 1912, de förökade sig fort och de ansågos som ett matnyttigt villebråd, då som först spordes det att i västra Blekinge jagades vildkanin med Iller inköptes dyliga från någon uppfödare och så var jakten i gång särskilt av ungdomen, de äldre jägarna ville ej vara med om sådan jakt, det var ej jakt påstod de, nog av det erfodrades kvicka skott och moderna vapen. Jakten tillgår så att Illern som bärens i en därför lämplig låda på en jägares rygg, släpps in i det gryt där av spår att dömma kaniner finnas / märk att kaninjakt med iller försiggår endast då det är spårsnö / alla kaniner avskyr illern och komma snart utrusande åt alla håll, jagare står på pass vid grytet och då gäller det snabbskott thy kaninen är mycket kvick i vändningarna, då illern kommer ut i någon öppning tages den upp i sin låda till nästa gryt.

Rapphönsen har trivts gott i våra orter sedan långt tillbakes i tiden, de jagades helst om vintern i gamla tider, då de låg hopkrupna tät sida vid sida i djup snö kunde i ett skott fällas 4-5 st.

9.

ACC. N:R M. 13760:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Avenså lockades raphöns fram till gårdarna med att korn och frö
utströddes här och där utifrån fälten intill gården, invid gården
gjordes en fälla bestående av ihopspikade bräder 3 fot i fyrkant lik-
som en låda med 5 tums kanter, denna låda placerades med ena kanten
på marken, den andra gilrades upp med en pinne så högt att raphönsen
kunde gå in under lådans tak och äta utav säden, från pinnen gick
ett snöre in till bostaden och då många raphöns var inne ryktes pin-
nen undan, hönsen var instängda ett lätt byte sedan.

då det blev bestämda jakttider och sedan jagas raphöns med där-
för lämplig hund , Settern m.fl..

Fasanen är i våra orter en ganska ny fältfågel, den jagas också
med stående hund.

Tjäder o Orre har alltid förekommit här i Blekinges mellan och
skogsbygd , detta viltbrådet var de gamla jägarnes A. och O , det
var i min barndom gott om dessa fåglar, nu är de mycket fåtaliga.

Det gamla jaktsättet var att skjuta på lock och vid spelplatsen
då hönsen med sin avkomma gick i skogen innan familjen åtskildes

10.

10.

ACC. N:R M. 13760://.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skrände jägaren flocken åtskilda, så lade han sig ned i gräs eller
ljung och började locka precis lika som en tjäder- eller orrunge
modern kom då springande för att samla sin kull, då sköts hon, så
fortsatte skytten att härna ^{modern} ~~KYKINGARNA, ÅSKÖKINGARNA~~ kyklingarna kom
en efter en framsmygande, så kunde en jägare skjuta en hel kull på
en dag.

Varens tjäderspel passade alltid de gamle gubbarna på och
tog en hel del då, men då togs bara tuppar. Jag har hört talas om
nattlig jakt med lykta i våra trakter, då sköts inte utan de använde
spjut med hulling på, jag har sett ett sådant i min ungdom.

Några andra sätt känner jag ej till med säkerhet.

I våra små insjöar förekommer gräsänder, Lom och sothöns, till-
fälligt även andra vattenfåglar, hur- eller om de jagades i äldre
tider känner jag ej till, i så fall var det ej mycket.

Kransfågel jagade ej å rena bondlandet. Rovfåglar brydde de
sig ej om förän skottpengar började utbetalas.

Råttor fångades på många sätt i bondgårdarna användes en stor

//.

//.

ACC. N:R M. 13760:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12.

tunna med vatten uti på dess ena kant fästes en vippbräda, den balan-
serade alltid vinkelrät emot tunnan, å denna brädas ytterända över
vattnet ströddes eller bands fast något gott såsom ost, fläsk, bröd
då råtten kom ut på brädan vippade den ändan ned och råtten hamnade
i vattnet, tunnan stod så placerad att det var lätt för råtten att kom-
upp på brädan, råttorna kunde ej taga sig upp för tunnans hala inner-
sidor utan blev dränkta snart nog.

en annan äldre typ var lådan med gilrat lock, en fast pinne i lå-
dans botten på den en tunn tvärsticka, så en pinne från stickan upp
till locket å pinnen anbringades betet, då det vidrördes slog locket
ner ochh råtten eller som ibland hände råttorna blev instängda, det
förargliga var att nu fick man gå och dränka dem i något vatten,
lådan var i cm. räknat 30 x 60 x 12.

Ekorre jagades för köttets skull, det skulle vara mycket väl-
smakande påstods det, så blev på senare tid ekorrems päls värdefull.

12.

Härmelin den vita veslan jagades för pälsens skull. såväl ekorren
som hemelinen sköts då tillfälle gavs. Så var Mården ett eftertraktat

ACC. N:R M. 13760:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

—
13.

villibråd och å dess spår under vintertid kunde en jägare fortsätta dag efter dag, förthy dess skimm var högt betalt, den jagades med hund och skjutvapen av två till³ jägare i sällskap.

I denna del av Blekinge hade ingen någon förhyrd jaktmark, de allmogejägare som fanns jagade var de ville inom en mils omkrets, det enda område som strängeligen var förbjudet var fidekommisset Johannishus, de egentliga jägarna hade ej någon egen jaktmark, bortarendering förekom ej i slutet av 1800 talet, jaktstadga eller jakttid brydde sig de gamla gubbarna ej om, det jagades när kött saknades för familjen, jag minns att jag en gång vid mina 12 års ålder talade om för här förut omnämnde Tunström, att vissa djur var fridlysta, -- aa sa han ä då förbå nu på dem-, i vissa fall tänkte de gamla jägarna på viltets återväxt t. ex att på tjäder och orrspel sköts endast tuppar, men så när var man kunde skaffa sig skjutvapen blev djuren mycket eftersatta och ingen tänkte på annat än refferi in till dess lagar och förordningar om jakt kom till.

I allmänhet jagade ej bönderna det var torpare och stugsittare

13.

ACC. N:R M. 13760:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dessa hade i egenskap av soldater eller båtsmän lärt sig att handtera skjutvapen, de jagade mest för matbekymmer, fick de något dyrbart skinn förvandlades det i reda penningar.

Jakten som sådan hade ej någon betydelse för jordägaren här i orten före 1900 talets början och just därför kunde tjuvskyttet florera, ingen anmälde lagöverträdelser.

En och annan gång kom någon officer ifrån Karlskrona för att av rent nöje jaga en dag, då tillkallades någon av ortens jägare för att ledsaga och orientera främlingen, det är många många roliga berättelser om dylika strövtåg i skog och mark men vad sanning det är bakom kan ej bevisas.

Nu anses det jaktbara som en ekonomisk tillgång och jakten bedrives på ett helt annat sätt, fridlysning och inplantering gör sitt till, men jordbrukets framåtskridande har gjort att det vilda har i många fall minskat, i egenskap av socknens jaktvårdschef i 25 år har jag kunnat konstatera minskning av flera djurarter.

14.

14.